

YALPI ICHKI MAXSULOT STATISTIKASI (MDH DAVLATLARI MISOLIDA)

G'aybullayeva Madina

Guliston Davlat Universiteti talabasi

Nurmatova Nargiza

Guliston Davlat Universiteti talabasi

Otamurodova Madina

Guliston Davlat Universiteti talabasi

Turayeva Gulizahro

Guliston Davlat Universiteti o'qituvchisi

***Annotatsiya:** Maqola materiallari O'zbekistonning va ba'zi MDH davlatlarining yalpi ichki maxsuloti to'g'risidagi ma'lumotlarni o'z ichiga oladi. Ushbu maqola O'zbekiston va MDH davlatlarining yalpi ichki maxsulot hajmi to'g'risida ma'lumot, prezident huzuridagi Statistika agentligi, davlat statistika qo'mitasi va Milliy statistika xizmatlarining rasmiy saytlari orqali statistik va pragnoz tayyorlangan.*

***Kalit so'zlar:** yalpi ichki maxsulot (YaIM), yalpi milliy maxsulot (YaMM), nominal YaIM, real YaIM, YaIM deflyatori, potensial YaIM.*

Kirish

Bugungi kundalik hayotimizda eng ko'p qo'llaniladigan va davlatning iqtisodiyotiga juda katta ta'sir ko'rsatadigan yalpi ichki maxsulot ko'rsatkichini oshirish muhim hisoblanadi. YaIM statistik ma'lumotlari orqali xato va kamchiliklar, aholi soning o'sishi YaIM qanday ta'sir o'tkazishi, rivojlangan mamlakatlar YaIM nega bunchalik yuqoriligini o'rganish mavzuning dolzarbligi hisoblanadi.

Tahlil va natija

Yalpi ichki mahsulot — umumiy qabul qilinish qisqartirilishi hamda makroiqtisodiy ko'rsatkich, bu bevosita har bir yilning oxirgi mollar va xizmatlar aks ettiruvchi bazar qiymati (ya'ni bevosita iste'mol uchun mo'ljallangan). Shuningdek, YaIM davlatlar iqtisodiyoti hududining hamma sohalarida iste'mol qilish uchun yil davomida ishlab chiqarilgan hisoboti, milliy jihozlar ishlab chiqarish omillari ishlatilgan qat'iy eksportning jamg'armalari hisoblanadi. Yalpi ichki mahsulot mamlakat iqtisodiy faoliyatining muayyan davr (oy, chorak, yil) davomidagi umumiy natijalarini tavsiflaydigan ko'rsatkich ham hisoblanadi. Mamlakat yalpi ichki mahsuloti barcha davlat va xususiy xarajatlar, davlat xarajatlari, investitsiyalar, xususiy aktsiyalarning o'sishi va tashqi savdo balanslari faktoringi orqali hisoblanadi. Eksport miqdori import qiymatidan minus qiymatga qo'shiladi. YaIMning eng katta foizi iste'mol deb ataladigan iste'mol xarajatlaridan iborat. U bir necha avlodlar uchun o'rtacha 65 va 70 foizni tashkil etdi va YaIMga sezilarli hissa qo'shmoqda.

Yalpi ichki mahsulot (YaIM) va yalpi milliy maxsulot (YaMM) bir-biriga bog'liq ikkita moliyaviy ko'rsatkichdir. YaIM - bu mamlakat aholisining qaerda yashashidan qat'i nazar, ishlab chiqaradigan barcha tayyor mahsulot va xizmatlarning umumiy qiymati. Yalpi milliy maxsulot (YaMM)- mamlakatning ma'lum muddat (odatda, oy, kvartal, yil) ichida umumiy iqtisodiy faoliyatini tavsiflovchi yakuniy makroiqtisodiy ko'rsatkichlaridan biri. (ularning mamlakat hududida yoki uning tashqarisida ishlab chiqarish omillari tufayli yuzaga kelishidan qat'i nazar) jami yig'indisini ko'rsatadi. hisoblanadi. Faqat ikkinchi holatdagina turmush darajasi ko'tariladi. Shu sababli nominal YaIM narxlarning o'sishi yoki tovar va xizmatlar ishlab chiqarish miqdorining oshishi natijasida o'zgarganligini farqlash lozim. O'zbekiston yalpi ichki mahsuloti (YaIM) 2022 yilda 5,7 foizga o'sib, 888,34 trln so'mni (80,4 mlrd dollarga yaqin) tashkil etdi. Aholi jon boshiga YaIM hajmi esa 2255 dollargacha oshdi. Agentlik xabarida ma'lum qilinishicha, bu ko'rsatkich 2021 bilan taqqoslaganda 3,5 foizga oshgan.

1-rasm. MDH davlatlarining statistik ko'rsatkichlari.

O'zbekistonda 2022 yilda yalpi ichki mahsulot (YaIM) hajmi joriy narxlarda 888,34 trln so'mga yetdi, deb xabar berdi prezident huzuridagi Statistika agentligi. 2021 yil darajasiga nisbatan real o'sish sur'ati 5,7 foizni tashkil etdi. YaIMda sanoat mahsulotlarining ulushi 484,7 trln so'mga (+5,2 foiz), xizmatlar ko'rsatish — 343,3 trln so'mga (+8,5 foiz), mahsulotlarga sof soliqlar — 60,3 trln so'mgacha oshdi. Savdo, turar joy va oziq-ovqat xizmatlari sohasi 9,3 foizga, transport, axborotlashtirish va aloqa sohasi 14,7 foizga o'sdi. Qishloq, o'rmon va baliq xo'jaligida (3,6%) nisbatan past o'sish sur'atlari kuzatildi.

Xulosa

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak YaIM bugungi kunda davlat iqtisodiyotining rivojlanishi uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Har yili YaIM va aholi jon boshiga to'g'ri keladigan ulushini yanada yuqoriga o'sishini ta'minlash zarur.

Biz tomonimizdan quyidagi takliflar Mamlakatning Yalpi ichki maxsulot ko'rsatkichlarini yuqoriga ko'tarish mumkin:

- xususiy sektorni qo'llab-quvvatlash,
- soliq ma'murchiligini yanada soddalashtirish,
- davlatning iqtisodiyotdagi ishtirokini kamaytirish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Sh.Shodmonov A.Yusupova Iqtisodiyot nazaryasi o'qitish uslubiyati : O'quv qo'llanma –T.: TDIU, 2012.
2. Egamberdiyev Erkin Mikroiqtisodiyot. Darslik.-T.:G'ofur G'ulom nomidagi nashriyot matbaa ijodiy uyi, 2005.
3. Makroiqtisodiy tahlil. Maxmudov N.M, Hakimov H.A. O'quv qo'llanma. T.: TDIU, 2019.
4. Тураева, Г. (2023). АКТУАЛЬНОСТЬ ОБЕСПЕЧЕНИЯ СТАБИЛЬНОСТИ ПРОИЗВОДСТВА ЗЕРНА В НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКЕ. Бюллетень педагогов нового Узбекистана, 1(9), 101-107.
5. Qaxxorovna, T. G. (2023). DON ISHLAB CHIQRUVCHI XALQARO TRENDLAR. XALQARO ANIQ FANLAR TAHLILI, 1(2), 19-23.
6. Шеркулова, Н. Р., Давлатов, Р. М., Негматов, С. С., & Негматова, М. Н. (2021). Улучшения характеристических свойств на натуральном шелке в процессе переработки с использованием модификатора. Universum: технические науки, (10-4 (91)), 73-78.
7. Шеркулова, Н. Р., & Давлатов, Р. М. (2021). ИССЛЕДОВАНИЕ ВЛИЯНИЯ СПОСОБА МОДИФИКАЦИИ НА ПОКАЗАТЕЛИ КАЧЕСТВА ШЕЛКА. Universum: технические науки, (10-4 (91)), 79-85.
8. Марупова, М. Х., Кубаев, А. С., & Хазратов, А. И. (2022). УСОВЕРШЕНСТВОВАТЬ МЕТОДЫ ДИАГНОСТИКИ И ЛЕЧЕНИЯ ПАЦИЕНТОВ С СИНДРОМОМ БОЛЕВОЙ ДИСФУНКЦИИ ВИСОЧНО-НИЖНЕЧЕЛЮСТНОГО СУСТАВА. Евразийский журнал медицинских и естественных наук, 2(5), 164–167. извлечено от <https://in-academy.uz/index.php/EJMNS/article/view/1632>
9. Madina Hikmatuloevna Marupova, Aziz Saidolimovich Kubaeв, & Alisher Isomidinovich Khazratov. (2022). THE ESSENTIAL ROLE OF DIAGNOSTIC AND TREATMENT METHODS FOR PATIENTS WITH TEMPOROMANDIBULAR JOINT PAIN DYSFUNCTION SYNDROME. World Bulletin of Public Health, 10, 141-142. Retrieved from <https://scholarexpress.net/index.php/wbph/article/view/1015>
10. Кабилова, Д. С., Шеркулова, Н. Р., & Базарбаева, Г. Г. (2020). Реализация продукции-показатель оптимального планирования производства. In Исследования молодых ученых (pp. 15-17).
11. Шеркулова, Н. Р., Давлатов, Р. М., & Маматкулова, М. шелковых волокон/. Монография.- Гулистон.–“Ziyo nashr-matbaa” ХК, 2022г.-148с.
12. Bafoevich, U. B., Rasulovna, K. R. N., & Ziyodulloevna, K. S. (2021). REACTION OF 1, 1, 1-TRIFLUOROMETHYL-4-PHENYLBUTANEDIONE-2, 4 WITH BENZOIC ACID HYDRAZIDE. INFORMATION TECHNOLOGY IN INDUSTRY, 9(3), 939-944.